

<https://doi.org/10.34142/23129387.2025.72.13>

УДК 159.93

ORCID 0000-0002-1699-7859

ORCID 0000-0001-7628-364X

МЕТОДИКА ДІАГНОСТИКИ ЗАДОВОЛЕННЯ ПОТРЕБ У ДОМАШНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Олексій І. Кузнецов^{IABCD}, Марина С. Бондаренко^{IABCDE}

1 – доцент кафедри психології, Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди, Україна

E-mail: oleksiy.kuznetsov@hnpri.edu.ua

2 - аспірантка кафедри психології, Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди

E-mail: mbondarenko86@gmail.com

Актуальність дослідження. Дім як житло, що характеризується своїм предметно-просторовим змістом та архітектурою, — це матеріальний ресурс для вгамування базових потреб людини уві сні, безпеці, відпочинку, комфорті. При цьому прихильність до нього може підтримуватись мірою його функціональності. Погляд на житлове середовище як на джерело функціональних можливостей, що полегшують повсякденну діяльність, типовий для гуманітарної географії, де «місце» (середовищний об'єкт прихильності) інтерпретується як фізичний об'єкт з його просторово-змістовною організацією та функціональними характеристиками. Важко переоцінити роль домашнього середовища у процесі набуття особистої та соціальної ідентичності. Будинки, оселю виконують безліч важливих функцій у людському житті. Це місце, де можна зробити щось корисне чи цікаве, захист від стихій та небезрозумливців, це ґрунт, основа, "тиль". Звідси людина виходить до інших соціальних просторів і сюди прагне повернутися. Дім – метафора особистості, результат життєтворчості суб'єкта і водночас – джерело його зміни. Утім проблема вивчення домашнього середовища як чинника психологічного благополуччя у психології є недостатньо досліджуваною. Існує брак

психодіагностичного інструментарію для виявлення рівня задоволеності особистості домашнім середовищем.

Мета дослідження – розробити і стандартизувати опитувальник задоволеності базисних потреб у домашньому середовищі.

Висновки. Представлений у дослідженні опитувальник «Задоволеність потреб у домашньому середовищі» відзначається високою надійністю та валідністю і дозволяє діагностувати міру задоволеності соціальних, матеріальних потреби, потреб у безпеці, любові і прихильності, а також само актуалізації у домашньому середовищі.

Ключові слова: домашнє середовище, психодіагностика, базисні потреби, опитувальник, соціальні потреби, потреба у безпеці, матеріальна потреба, потреба у любові та прихильності, потреба у самоактуалізації, психологія повсякденності.

Methods for diagnosing home environment needs' satisfaction

Oleksiy I. Kuznetsov^{IABCD}, Maryna S. Bondarenko^{IABCE},
H.S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University, Ukraine

1 –Associate Professor of the Department of Psychology,

E-mail: oleksiy.kuznetsov@hnpu.edu.ua

2 - postgraduate student of the department of Department of
Psychology,

West Ukrainian National University, Ternopil, Ukraine

E-mail: mbondarenko86@gmail.com

The relevance of the study. The house as a home, characterized by its object-spatial content and architecture, is a material resource to quench the basic needs of a person in a dream, safety, rest, comfort. At the same time, commitment to him can be supported by the extent of his functionality. The view of the living environment as a source of functional opportunities that facilitate daily activity, typical of humanitarian geography, where the "place" (environmental object of affection) is interpreted as a physical object with its spatial and content organization and functional characteristics. It is difficult to overestimate the role of home environment in the process of acquiring personal and social identity. The house, the house perform many important functions in human life. It is a place where you can do something useful or interesting, protection against elements and detractors, it is soil, base, "rear". From here, a

person goes to other social spaces and seeks to return here. The house is a metaphor of personality, the result of the life -creation of the subject and at the same time - the source of its change. However, the problem of studying the home environment as a factor in psychological well -being in psychology is insufficiently investigated. There is a lack of psychodiagnostic tools to identify the level of personality satisfaction with the home environment.

The Aim of the study is to develop and standardize the questionnaire of the satisfaction of basic needs in the home environment.

Conclusions. The questionnaire presented in the study "Meeting of needs in the home" is highly reliability and validity and allows you to diagnose the degree of satisfaction of social, material needs, needs for safety, love and affection, as well as actualization in the home environment.

***Keywords:** home environment, psychodiagnosis, basic needs, questionnaire, social needs, safety need, material need, need for love and affection, need for self-actualization, psychology of everyday life.*

Вступ. Дім як житло, що характеризується своїм предметно-просторовим змістом та архітектурою, — це матеріальний ресурс для вгамування базових потреб людини уві сні, безпеці, відпочинку, комфорті. При цьому прихильність до нього може підтримуватись мірою його функціональності. Погляд на житлове середовище як на джерело функціональних можливостей, що полегшують повсякденну діяльність, типовий для гуманітарної географії, де «місце» (середовищний об'єкт прихильності) інтерпретується як фізичний об'єкт з його просторово-змістовною організацією та функціональними характеристиками. Важко переоцінити роль домашнього середовища у процесі набуття особистості та соціальної ідентичності. Будинок, оселю виконують безліч важливих функцій у людському житті. Це місце, де можна зробити щось корисне чи цікаве, захист від стихій та недоброзичливців, це ґрунт, основа, “тил”. Звідси людина виходить до інших соціальних просторів і сюди прагне повернутися. Дім – метафора особистості, результат життєтворчості суб'єкта і водночас – джерело його зміни (Costall, 1995; Coolen 2008; Greeno, 1994; Heft, 2001; Kytta, 2001; Marquardt, 2014; Mason, 2004; Morgan, 2010; Nordström, 2014).

В якості теоретичної бази опитувальника була використана піраміда потреб А. Маслоу за одним виключенням: фізіологічні потреби (у задоволенні голоду, спраги, сексуальної потреби,

потреби у сні, теплі тощо) були замінені на матеріальні потреби. Інші потреби «піраміди Маслоу» були враховані в опитувальнику: потреба в безпеці (у захисті, стабільності, порядку, правилах, що надає і підтримує домашнє середовище), потреби у приналежності, почуття, любові, що задовольніє домашнє середовище, у визнанні (у досягненнях, прагненнях, бажаннях; у репутації, престижі, повазі – соціальні потреби, що забезпечує домашнє середовище), потреба в самоактуалізації. Класифікація А. Маслоу була обрана через її лаконічність, багат шаровість і в той же час універсальність, яка дозволяє обговорювати широкий спектр потреб стосовно одного предмета - будинку, на відміну від інших класифікацій, де потреби обговорюються переважно в соціальному або поведінковому контексті.

Мета дослідження – розробити і стандартизувати опитувальник задоволеності базисних потреб у домашньому середовищі.

Результати. Перевірка одномоментної надійності опитувальника показала високі значення альфа Кронбаха, що становлять 0,843954. У таблиці 1 показано значення альфа для усіх пунктів опитувальника.

Таблиця 1

**Одномоментна надійність пунктів опитувальника
«Задоволення базисних потреб у домашньому середовищі»**

№	Твердження	Альфа
1	Для мене дім є джерелом емоційної безпеки	0,8383
2	Дім є місцем для самопрезентації та самовираження, віддзеркалюючи мої досягнення, прихильності та цінності.	0,8233
3	Дім забезпечує для мене свободу дій для роботи, відпочинку, творчості та дозвілля тощо	0,8297
4	Для мене дім пов'язує минуле через спогади із теперішнім та допомагає планувати майбутнє	0,8351
5	Мій дім дозволяє підтримувати стосунки з сім'єю та друзями	0,8392
6	Дім інтегрує різні види життєдіяльності (є місцем відпочинку, розваг, роботи, творчості)	0,8423
7	Для мене дім є притулком від впливу зовнішнього світу, оскільки в ньому можна підтримувати приватність та незалежність	0,8437

8	Для мене дім є індикатором матеріального та соціально-економічного статусу	0,8336
9	Для мене дім є джерелом фізичної безпеки	0,8401
10	Для мене дім виражає акт володіння: це моє право на розпорядження, утримання та використання власності	0,8335
11	Дім - це відчуття стабільності, свободи дій та контролю	0,8380
12	Дім є об'єктом економічних інвестицій	0,8339
13	Для мене дім є символом життя сім'ї	0,8306
14	Мій дім - моя фортеця	0,8348
15	Мій дім там, де мої рідні	0,8423
16	Мій дім символізує тепле домашнє вогнище, де затишно мені та моїм близьким	0,8374
17	Мій дім є територією для розваг та спілкування.	0,8300

З таблиці 2 видно, що пункти за шкалою «Задоволеність соціальних потреб у домашньому середовищі» корелюють із сумарною шкалою.

Таблиця 2

Описові статистики та кореляції пунктів із сумарної шкалою «Задоволеність соціальних потреб»

№	Твердження	Середнє	Ст. відхилення	r
5	Мій дім дозволяє підтримувати стосунки з сім'єю та друзями	4,37	0,75	0,68
7	Для мене дім є притулком від впливу зовнішнього світу, оскільки в ньому можна підтримувати приватність та незалежність	4,57	0,62	0,55
17	Мій дім є територією для розваг та спілкування.	4,45	0,73	0,76

З таблиці 3 видно, що пункти за шкалою «Задоволеність соціальних потреби у безпеці у домашньому середовищі» корелюють із сумарною шкалою.

Таблиця 3

Описові статистики та кореляції пунктів із сумарної шкалою «Задоволеність потреби у безпеці»

№	Твердження	Середнє	Ст. відхилення	r
1	Для мене дід є джерелом емоційної безпеки	4,55	0,61	0,55
9	Для мене дід є джерелом фізичної безпеки	4,37	0,80	0,75
14	Мій дід - моя фортеця	4,47	0,68	0,76

З таблиці 4 видно, що пункти за шкалою «Задоволеність матеріальної потреби у домашньому середовищі» корелюють із сумарною шкалою.

Таблиця 4

Описові статистики та кореляції пунктів із сумарної шкалою «Задоволеність матеріальної потреби»

№	Твердження	Середнє	Ст. відхилення	r
8	Для мене дід є індикатором матеріального та соціально-економічного статусу	4,13	0,89	0,77
10	Для мене дід виражає акт володіння; це моє право на розпорядження, утримання та використання власності	4,37	0,73	0,76
12	Дід є об'єктом економічних інвестицій	4,20	0,90	0,59

З таблиці 5 видно, що пункти за шкалою «Задоволеність потреби у любові та прихильності» корелюють із сумарною шкалою.

Таблиця 5

Описові статистики та кореляції пунктів із сумарної шкалою «Задоволеність потреби у любові та прихильності»

№	Твердження	Середнє	Ст. відхилення	r
13	Для мене дід є символом життя сім'ї	4,23	0,81	0,73
15	Мій дід там, де мої рідні	4,32	0,78	0,75
17	Мій дід є територією для розваг та спілкування.	4,28	0,91	0,65

З таблиці 6 видно, що пункти за шкалою «Задоволеність потреби у самоактуалізації» корелюють із сумарною шкалою.

Таблиця 6

Описові статистики та кореляції пунктів із сумарної шкалою «Задоволеність потреби у самоактуалізації»

№	Твердження	Середнє	Ст. відхилення	r
2	Дім є місцем для самопрезентації та самовираження, віддзеркалюючи мої досягнення, прихильності та цінності.	4,27	0,96	0,43
3	Дім забезпечує для мене свободу дій для роботи, відпочинку, творчості та дозвілля тощо	4,47	0,76	0,49
4	Для мене дім пов'язує минуле через спогади із теперішнім та допомагає планувати майбутнє	4,21	0,87	0,39
6	Дім інтегрує різні види життєдіяльності (є місцем відпочинку, розваг, роботи, творчості)	4,33	0,72	0,14
11	Дім - це відчуття стабільності, свободи дій та контролю	4,45	0,73	0,31

У таблиці 7 подано описові статистики шкал, що уможливило визначення граничних значень норми для шкали «Соціальної потреби», шкали «Потреби у безпеці» і шкали «Потреби у любові та прихильності» - 12-15 балів, шкали «Матеріальні потреби» - 11-13 балів, шкали «Потреба в самоактуалізації» 19-23 бали.

Таблиця 6

Описові статистики шкал методики діагностики задоволення потреб у домашньому середовищі

Шкали	Середнє	Ст. відхилення	r
Шкала «Соціальні потреби»	13,31	1,45	0,74
Шкала «Потреба в безпеці»	13,38	1,44	0,73
Шкала «Матеріальні потреби»	12,95	1,79	0,80
Шкала «Потреби у любові та прихильності»	13,40	1,54	0,76
Шкала «Потреба в самоактуалізації»	21,72	2,59	0,88

Було визначено високу тест-ретестову надійність на вибірці 70 осіб, перевірену повторним зрізом через 2 місяці, що склала кофеїєнти кореляцій у діапазоні від 0,70 до 0,82 для усіх п'яти шкал.

Висновки. Представлений у дослідженні опитувальник «Задоволеність потреб у домашньому середовищі» відзначається високою надійністю та валідністю і дозволяє діагностувати міру задоволеності соціальних, матеріальних потреби, потреб у безпеці, любові і прихильності, а також само актуалізації у домашньому середовищі.

Література:

Costall A.. Sozialing affordances // Theory and Psychology. 1995. № 5. P. 467–481.

Coolen H. The Meaning of Dwelling features: conceptual and Methodological Issues. Sustainable Urban areas, 2008. V. 24. Delft: Delft University Press.

Coolen H. The Measurement and Analysis of Housing Preference and Choice. New York: Springer. 2011.

Greeno J.G. Gibson's affordances // Psychological review. 1994. V. 101. P. 336–342.

Heft H. Ecological Psychology in Context. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates. 2001.

Kyttä M. The extent of children's independent mobility and the number of actualized affordances as criteria for child-friendly environments // Journal of environmental Psychology. 2004. V. 24. P. 179–198.

Marquardt G. Dementia-Friendly Architecture: Integrating Evidence in Architectural Design // Edgerton E., Romice O., Thwaites K. (Eds.) Bridging the Boundaries. Advances in People-Environment Studies. 2014. V. 5. P. 33–46.

Mason M., Cheung I., Walker L.. Substance Use, Social Networks and the Geography of Urban Adolescents // Substance Use & Misuse. 2004. V. 39. №. 10–12. P. 1751–1777.

Morgan P. Towards a developmental theory of place attachment // Journal of Environmental Psychology. 2010. V. 30. P. 11–22.

Nordström M. Young People's Attachment to Place // Edgerton E., Romice O., Thwaites K. (Eds.) Bridging the Boundaries. Advances in People-Environment Studies. 2014. V. 5. P. 73–82.

Додатки

Ключ до опитувальника

Обробка і інтерпретація результатів. Вираховується середнє значення наступних факторів:

Шкала «Соціальні потреби» (3 пункти) - 5,7,17

Шкала «Потреба в безпеці» (3 пункти) - 1,9,14

Шкала «Матеріальні потреби» (3 пункти) - 8,10,12

Шкала «Потреби у любові та прихильності» (3 пункти) - 13,15,16

Шкала «Потреба в самоактуалізації» (5 пунктів) - 2,3,4,6,11

Оригінальний рукопис отриманий 13 листопада 2024 року

Стаття прийнята до друку 21 грудня 2024 року